

Άσυλο και Δημόσιος Χώρος

του Γιάννη-Παναγιώτη Βούλγαρη

Για να προσεγγίσουμε το ζήτημα του Ασύλου, δεν αρκεί να προβάλλουμε επιχειρήματα για την υπεράσπιση της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Αντιθέτως, ανοίγοντας την συζήτηση για το τί συνιστά σήμερα Άσυλο, και πώς μπορεί να οριστεί χωροταξικά, θα μπορέσουμε να προσδιορίσουμε αυτό που θέλουμε να υπερασπίσουμε.

Με την σταδιακή μεταφορά των πανεπιστημιακών τμημάτων εκτός του κέντρου κάθε πόλης, επήλθε και μια σημαντική αλλαγή στην μορφή του χώρου, εντός του οποίου ισχύει το Άσυλο. Για παράδειγμα, στις παλιές «σχολές» στο κέντρο της Αθήνας, ο πανεπιστημιακός χώρος ταυτίζεται με το κτίριο στο οποίο πραγματοποιούνται τα μαθήματα, συν τον όποιο προαύλιο χώρο διαθέτει. Αντιθέτως, στο πανεπιστημιακό campus, οι χώροι διδασκαλίας αποτελούν ένα πολύ μικρό μέρος του συνολικού χώρου που αποκαλείται «Πανεπιστήμιο».

Η επιταγή να παρεμβαίνει η αστυνομία στο πανεπιστήμιο «όπως σε κάθε δημόσιο χώρο», αναπτύσσεται στο έδαφος αυτής της διαφοροποίησης του πανεπιστημιακού χώρου. Αν μιλούσαμε για πανεπιστημιακά κτίρια με προαύλιο χώρο, τότε η αντίστοιχη διατύπωση θα ήταν «να παρεμβαίνει η αστυνομία, όπως σε κάθε δημόσιο κτίριο». Δημόσιο κτίριο, όμως, στο οποίο επιτελείται κάποια δραστηριότητα χρηματοδοτούμενη από το κράτος, σημαίνει σχεδόν πάντα δημόσια υπηρεσία. Αν δεν μου διαφεύγει κάτι, οι μοναδικές και ιδιότυπες εξαιρέσεις ήταν μέχρι τώρα οι εκκλησίες, τα μοναστήρια, και τα πανεπιστημιακά κτίρια.

Επομένως, η διατύπωση στην οποία θα οδηγείτο οποιαδήποτε ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας ήθελε να καταργήσει το άσυλο, θα ήταν η εξής: «η αστυνομία μπορεί να παρεμβαίνει στον χώρο του πανεπιστημίου, όπως συμβαίνει σε κάθε δημόσια υπηρεσία». Αυτή η διατύπωση αντιβαίνει φυσικά στην παράγραφο 6 του Άρθρου 16 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία «οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί», δηλαδή δεν είναι υπάλληλοι, και άρα ο οργανισμός στον οποίο εργάζονται δεν αποτελεί δημόσια υπηρεσία.

Η αλλαγή χωροταξικών συσχετισμών εντός του πανεπιστημιακού χώρου, αλλάζει εντελώς το πλαίσιο συζήτησης. Η μορφή του campus-νησίδας και η υπερίσχυση του εξωτερικού χώρου έναντι των εσωτερικών χώρων διδασκαλίας θέτει το ζήτημα σε άλλες συντεταγμένες. Πλέον, ο πανεπιστημιακός χώρος μπορεί να ιδωθεί ως ενιαίος και δυνάμει περιφράξιμος. Συγχρόνως, ο προαύλιος χώρος των κτιρίων διδασκαλίας είναι ταυτόχρονα εξωτερικός χώρος (ως προς τα κτίρια), αλλά και εσωτερικός χώρος του πανεπιστημίου (ως προς τα σύνορα του campus-νησίδας).

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι όλα τα ρεπορτάζ των ΜΜΕ που αναφέρονται στην «κατάσταση ανομίας στα ΑΕΙ» αναφέρουν μόνο πανεπιστημιακούς χώρους με αντίθετη χωροταξική δομή από την προαναφερθείσα: ΑΣΟΕΕ, Νομική, «κάτω» Πολυτεχνείο, ΑΠΘ. Και στις τέσσερις περιπτώσεις, τα τμήματα βρίσκονται στο κέντρο της πόλης, και κάθε τμήμα στεγάζεται συνήθως σε ένα κτίριο το οποίο έχει και προαύλιο χώρο.

Με βάση την κυριαρχία των εξωτερικών χώρων εντός του campus-νησίδας, άνοιξε εδώ και χρόνια η συζήτηση για το αν αυτοί οι χώροι θα έπρεπε να φυλάσσονται. Εδώ υπάρχει μια μικρή λεπτομέρεια που κάνει την διαφορά: Η φύλαξη των «εξωτερικών χώρων» του πανεπιστημίου ισοδυναμεί με την φύλαξη ολόκληρου του πανεπιστημίου. Πλέον, σχεδόν

όλα τα campus είναι περιφραγμένα, ενώ σε κάθε ένα υπάρχει και μια ιδιωτική εταιρεία security, οποία έχει αναλάβει την φύλαξη των εξωτερικών χώρων, άρα και ολόκληρου του πανεπιστημίου.

Στα campus, λοιπόν, με βάση το θεσμικό πλαίσιο που ίσχυε μέχρι τώρα, με διάφορες παραλλαγές μέσα στα χρόνια, συνήθως είχαμε αυτεπάγγελτη επέμβαση της αστυνομίας σε περίπτωση κακουργημάτων, και έμμεση, κατόπιν συνεννόησης με κάποιο θεσμικό όργανο του Πανεπιστημίου, σε περίπτωση πλημμελημάτων. Ήδη όμως έχουμε και την ύπαρξη ιδιωτικής εταιρείας security.

Επομένως, τί ακριβώς θα αλλάξει η κατάργηση του Ασύλου; Η καθεστωτική απάντηση επικεντρώνεται κυρίως σε ένα ζήτημα: το εμπόριο ναρκωτικών. Μια πρώτη, και προφανής ανταπάντηση είναι η εξής: Η αστυνομία είχε και έχει το δικαίωμα να παρεμβαίνει αυτεπάγγελα σε περίπτωση κακουργημάτων, οπότε η κατάργηση του Ασύλου δεν θα αλλάξει τίποτα ως προς αυτό το ζήτημα.

Τα πράγματα, όμως, είναι πιο σύνθετα. Εδώ και δεκαετίες, οι δεξιές κυβερνήσεις άφηναν να γίνεται εμπόριο ναρκωτικών εντός των πανεπιστημίων, για να θέτουν διαρκώς θέμα ασύλου και κυρίως για να ακυρώνουν κοινωνικά την ιδεολογική ηγεμονία της Αριστεράς στα πανεπιστήμια. Παράλληλα, οι κεντροαριστερές κυβερνήσεις δεν ησχολούντο με το συγκεκριμένο θέμα για να μην έχουν οποιοδήποτε πολιτικό κόστος, επιδιώκοντας να έχουν όσο το δυνατόν λιγότερες αντιδράσεις «εξ αριστερών», στέλνοντας παράλληλα το μήνυμα ότι «όλοι οι καλοί χωράτε».

Τα παραπάνω είχαν το εξής αποτέλεσμα: Επειδή το Άσυλο δεν αποτρέπει το εμπόριο ναρκωτικών, και γενικά αποτρέπει την επέμβαση της αστυνομίας, επικράτησε μετά από δεκαετίες η αντίληψη ότι το άσυλο επιτρέπει το εμπόριο ναρκωτικών. Προφανώς, ως θεσμική διάταξη και όχι ως πόρισμα της 15ης Διεθνούς, το Άσυλο προσδιορίζει τις μοναδικές περιπτώσεις στις οποίες πρέπει (νομικά) να επεμβαίνει η αστυνομία. Ας το πούμε απλοϊκά, το Άσυλο «θέλει» να επεμβαίνει η αστυνομία σε περίπτωση κακουργημάτων, το φοιτητικό κίνημα «θέλει» η αστυνομία να μην επεμβαίνει ποτέ, οι δεξιές κυβερνήσεις θέλουν η αστυνομία να επεμβαίνει πάντα, και οι κεντροαριστερές να μην γίνει τίποτα.

Αυτό που άλλαξε σε σχέση με παλαιότερα, είναι ότι το μέγεθος της πολιτικής και κοινωνικής διεργασίας που συντελείτο στα πανεπιστήμια καθιστούσε το εμπόριο ναρκωτικών αμελητέο γεγονός, σε σχέση με την συνολική δραστηριότητα που παρήγαγε το πανεπιστήμιο ως κοινωνικός χώρος. Για να το πούμε διαφορετικά: Ενώ το άσυλο διασφαλίζει την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, όχι μόνο αυτών που παράγονται εντός του, αλλά και έξω από αυτό, πλέον δεν υπάρχουν σύγχρονες εξω-πανεπιστημιακές πολιτικές ιδέες οι οποίες ψάχνουν έναν χώρο για να διατυπωθούν και να διαδοθούν ελεύθερα, χωρίς χωροφύλακες.

Ας επιστέψουμε στο ζήτημα του δημόσιου χώρου. Θα χρησιμοποιήσουμε ένα προϊόν του δημόσιου πανεπιστημίου, την διδακτορική διατριβή της Μαρίας Δανιήλ, «Δημόσιος χώρος και δημόσια ζωή στη σύγχρονη πόλη. Κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση του εμπορικού πολυλειτουργικού κέντρου στην Ελλάδα» (2007, ΑΠΘ), προσπαθώντας να ορίσουμε τον δημόσιο χώρο ως έννοια.

Ο όρος «δημόσιος χώρος» δεν απαντάται στην νομική γλώσσα. Ο Αστικός Κώδικας

αναφέρεται σε «δημόσια πράγματα», τα οποία είναι «αντικείμενα που είναι προορισμένα στην άμεση εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος», και είναι «πράγματα εκτός συναλλαγής», δηλαδή κοινά σε όλους. Οι όροι «πράγματα εκτός συναλλαγής», «δημόσια πράγματα», «δημόσια κτήση», και «δημόσια περιουσία» είναι ταυτόσημοι. Αντίθετα, τα «ιδιωτικά πράγματα» είναι «πράγματα δεκτικά συναλλαγής»¹.

Από κοινωνιολογικής πλευράς, ο όρος «δημόσιο» χρησιμοποιείται στην αγγλική γλώσσα για πρώτη φορά τον 15ο αιώνα, με την έννοια του κοινού συμφέροντος της κοινωνίας, ενώ τον 16ο αιώνα προστίθεται η έννοια του «δημοσίου» ως κάτι που εμφανίζεται και εκτίθεται σε κοινή θέα².

Η κατάργηση του Ασύλου είναι το επιστέγασμα μιας σειράς ενεργειών, ώστε το πανεπιστήμιο να γίνει «ιδιωτικό» μέσω της «κρατικοποίησής» του, και αντιστρόφως. Αυτή την διαδικασία συνοψίζει πολύ ορθά ο Δ. Κωτσάκης, ως λειτουργική ιδιωτικοποίηση: «Το ότι ο βασικός στόχος της αντιμεταρρύθμισης, στη γενική ευρωπαϊκή της εκδοχή, δεν ήταν η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων αλλά η κρατικοποίηση και η λειτουργική ιδιωτικοποίηση των αυτόνομων δημόσιων πανεπιστημίων, φαίνεται καθαρά στο βρετανικό παράδειγμα. Εκεί, στο κέντρο του ευρωπαϊκού νεοφιλελευθερισμού, δεν υπάρχουν ιδιωτικά ιδρύματα πανεπιστημιακού χαρακτήρα· υπάρχουν μόνο κρατικά που λειτουργούν με ιδιωτικά κριτήρια»³.

Μέσω της λειτουργικής ιδιωτικοποίησης γίνεται και η αντιστροφή της έννοιας του Ασύλου: «Το άσυλο αντιστρέφεται όταν το προστατευόμενο αγαθό δεν είναι η ελευθερία της δημόσιας διακίνησης των ιδεών του καθενός αλλά η ελευθερία της ιδιωτικής διεξαγωγής της εργασίας των πανεπιστημιακών. Η αντιστροφή ισοδυναμεί με την ποινικοποίηση της ελεύθερης πανεπιστημιακής ζωής και της συλλογικής δράσης για την υπεράσπισή της»⁴.

Παρ' ότι συμφωνώ αρκετά με την οπτική του Κωτσάκη, θα προσέθετα και μια άλλη διάσταση της λειτουργικής ιδιωτικοποίησης: αυτήν της ανάπτυξης οικονομικών κυκλωμάτων εντός του πανεπιστημίου σε συνθήκες πλήρους «ελευθερίας της αγοράς». Ένα παράδειγμα είναι το εμπόριο ναρκωτικών.

Το γεγονός ότι το εμπόριο ναρκωτικών γίνεται τώρα πολιορκητικός κριός για το Άσυλο, οφείλεται στην αδυναμία της Αριστεράς (εντάσσω πάντα σε αυτήν και τον αντιεξουσιαστικό χώρο) να βρει ένα «αριστερό» επιχείρημα, αν όχι κατά των ναρκωτικών, έστω κατά της διακίνησής τους εντός του πανεπιστημίου. Ορίστε, λοιπόν, το επιχείρημα: Το εμπόριο ναρκωτικών συνιστά εμπορευματική δραστηριότητα εντός του πανεπιστημίου, και ως τέτοια αποτελεί κομμάτι της λειτουργικής ιδιωτικοποίησής του, επεκτείνοντας μάλιστα την ιδιωτικοποίηση και στην μη νόμιμη πλευρά της ελεύθερης αγοράς. Με αυτόν τον τρόπο, καθιστά την διακίνηση όλων των πραγμάτων που είναι «δεκτικά προς συναλλαγή» πιο ελεύθερη από ποτέ.

Με αυτόν τον τρόπο, το εμπόριο ναρκωτικών επεκτείνει και την αντιστροφή του νοήματος τού Ασύλου. Συμπληρώνοντας την διατύπωση του Δ. Κωτσάκη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Άσυλο αντιστρέφεται, όταν το προστατευόμενο αγαθό είναι η ελευθερία της ιδιωτικής διεξαγωγής της εργασίας των πανεπιστημιακών και των ναρκεμπόρων.

Άρα, η λύση ποιά είναι; Πιστεύω ότι η λύση βρίσκεται στην διεκδίκηση ενός Ασύλου που δεν θα αναπαράγει την υπάρχουσα κατάσταση, και θα έχει ένα σύγχρονο περιεχόμενο. Αυτό το σύγχρονο περιεχόμενο συνδέεται με μια πολιτική ανάλυση η οποία θα απαντά στο

τι πρέπει να γίνει στο πανεπιστήμιο αντί της λειτουργικής ιδιωτικοποίησης, και δεν θα αρκείται σε μια εύκολη ρητορική «ανάκτησης απωλειών».

1 Μαρίας Δανιήλ, «Δημόσιος χώρος και δημόσια ζωή στη σύγχρονη πόλη. Κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση του εμπορικού πολυλειτουργικού κέντρου στην Ελλάδα» (2007, ΑΠΘ), σελ. 15

2 Ό.π., σελ. 16

3 Δ. Κωτσάκης, Αυτόνομο Δημόσιο Πανεπιστήμιο (2007), σελ. 3

4 Ό.π.